

שבירת מיתוסים בסיסיים: עצמאות, אוטונומיה ואי-תלות

מרתה אלברטסון פיינמן*

הקדמה¹

לתאורטיקניות פמיניסטיות של המשפט יש בסיס לגיטימי להתלונן על כך שמרבית המחקרים בזרם החשיבה המרכזי אינם מביאים בחשבון מוסדות אינטימיים דוגמת המשפחה. כך, דיונים המתמקדים בשוק מתייחסים בדרך כלל למשפחה כיישות נפרדת, הנשלטת על ידי ציפיות וחוקים נבדלים. המשפחה עשויה להיתפס כיחידת צריכה או אפילו כיחידת ייצור, אך היא מופרדת מבחינה אנליטית מהמבנה ומהתפקוד היסודיים של השוק.

באותו אופן, כאשר המוקד התאורטי מופנה לטבעה של המדינה ולפעולותיה, המשפחה (אם היא בכלל זוכה להתייחסות) מתוארת כמוסד אוטונומי נפרד. מובן שהמדינה עשויה להתייחס ישירות למשפחה בדרך של רגולציה או מדיניות, אך היקף ההסתמכות החברתית על המשפחה בהקשרים חוץ-משפחתיים כלל לא זוכה לדיון תאורטי, ואם יש דיון כזה היקפו קטן מדי. יש הכרה מעטה בלבד בעובדה שדיוני מדיניות בנושאים כלכליים וחברתיים חובקים במרומז תרמית מסוימת לגבי המשפחה והנחות יסוד בדבר המבנה והתפקוד שלה.

ברומה לכך, נראה כי תאורטיקנים המתמקדים בפרט פוסלים את האפשרות שיש למוסד המשפחה רלוונטיות או חשיבות תאורטית כלשהי לעבודתם. כך, למשל, תפיסות משפטיות של צדק או חירות רואות את הפרט כיחידת הניתוח הרלוונטית,² פעמים רבות תוך התעלמות מהמשמעויות הנובעות מכך שפרטים מתקיימים במשפחות או בהקשרים של מערכות יחסים. לפיכך, אין זה מפתיע שלא הוקדשה תשומת לב רבה לאופן שבו הנחות לגבי המשפחה משפיעות על התאוריות הרווחות בדבר השוק, המדינה וטבעו של הפרט. תאורטיקנים מעטים מבחינים בכך שתפיסותיהם את העולם כ"צודק", "יעיל", "טבעי" או "מבוסס אמפירית" מסתמכות במידה רבה על קונסנזוס שלפיו המשפחה היא המוסד המרכזי האחראי על נושא התלות.

הסתמכות זו על מה שאני מכנה "המשפחה המשוערת" ("the assumed family") מעוותת את הניתוח ואת המדיניות החברתית. המשפחה המשוערת מסמלת הבניה אידאולוגית ספציפית הכוללת אוכלוסייה מסוימת ומבנה מגדרי, ומאפשרת לנו להפריט את נושא התלות של הפרט ולהעמיד

* המאמר המקורי: Martha Albertson Fineman, *Cracking the Foundational Myths: Independence*, 8 AM. U.J. GENDER, SOC. POLY & L. 13 (2000). תרגום: יעל נחומי. תרגום זה מודפס באישור JOURNAL OF GENDER, SOCIAL POLICY & THE LAW בעל זכויות היוצרים המקורי.

מרתה אלברטסון פיינמן היא פרופסור לתורת משפט פמיניסטית בקתדרה על שם דורותיא ס' קלארק בבית הספר למשפטים של אוניברסיטת קורנל, שם היא מובילה את פרויקט הפמיניזם והתאוריה המשפטית. פרופ' פיינמן סיימה את לימודיה בשנת 1975 בבית הספר למשפטים של אוניברסיטת שיקגו.

פנים שהוא אינו בעיה ציבורית. יתר על כן: אופייה המגדרי של המשפחה המשווערת חיוני להבטחת התחזוקה ולשימור המיתוסים הבסיסיים שלנו לגבי עצמאות, אוטונומיה וסיפוק צרכים עצמיים.³ המשפחה המשווערת הזו אף מסווה את התלות של החברה ושל כל המוסדות הציבוריים שלה בעבודת התלות – הלא-מתוגמלת ולא-מוכרת – של מטפלות בתוך המשפחה הפרטית. בדיונים כלכליים ובדיונים חשובים אחרים בנושא מדיניות ציבורית אנו מתמקדים ביחסים הרצויים בין השוק למדינה, והמשפחה נדחקת למרחב "הפרטי". דיונים אלה מתקיימים כאילו עקרונות המדיניות – שתוכננו להשפיע על מוסדות אלו במרחב הציבורי – כמעט אינם רלוונטיים לגבי המשפחה הפרטית שאינה נבחרת; באופן בסיסי יותר, הם נכשלים בהבנת העובדה שהמשפחה הממשית (ולא זו המשווערת) עשויה להשפיע במידה ניכרת על סיכויי ההצלחה או הכישלון של מדיניות שנוצרה עבור השוק והמדינה.

א. הבנת הציבורי והפרטי

ההתייחסות שלי להזנחת המשפחה בתאוריה של משפט ומדיניות אינה מובילה למסקנה שהמשפחה נתפסת כמוסד חסר חשיבות; למעשה, הטענה בדבר חשיבות המשפחה עולה מעצם הפרדתה מתחומים אחרים של עשייה אנושית. דוגמה להפרדה זו אפשר למצוא באפיון החוזר ונשנה של דיני המשפחה כאחד משלושת עמודי התווך הנפרדים של החברה האזרחית – והשניים האחרים הם דיני קניין ודיני חוזים.⁴ חלוקת העולם (והחוק) ל"פרטי" מול "ציבורי" משקפת גם את התפיסה הדואלית של המשפחה כנפרדת וכחיונית גם יחד.⁵

לא רק שהמשפחה נתפסת כמתקיימת בספרה הפרטית, אף רואים אותה כמגלמת ערכים ונורמות השונים בתכלית מאלו של המוסדות המתקיימים בספרה הציבורית ובעיקר במוסדות השוק. רואים את מערכות היחסים המשפחתיות כשונות ממערכות היחסים בזירה הציבורית הן מבחינת תפקיד והן מבחינת צורה. משפחות הן מוסדות אלטרואיסטיים המוחזקים מכוחם של קשרי חיבה. מובן שכל בחינה של מושג המשפחה תגלה שמדובר במוסד ציבורי מאוד, הנושא בתפקיד ציבורי חיוני בחברה:⁶ למשפחה הואצלה האחריות המרכזית לתחום התלות.

במאמר זה אציג את המשפחה – ובצורה מדויקת יותר: את התלות הנחבאת בקרב המשפחה המשווערת. טוב יהיה אם שיקולים של פיתוח מדיניות ושל תאוריה חברתית יתמקדו בהערכה של מידת ההתאמה והנאותות של שאיפותינו וציפיותינו עבור המשפחה. הערכה זו חיונית להתמודדות עם אחת הבעיות המרכזיות של החברה בסוף המאה העשרים – חלוקה פחות ופחות הוגנת ושוויונית של משאבים חברתיים, ועקב כך עוני של נשים וילדים.

ב. אחריות קולקטיבית

אפשר שהמשימה החשובה ביותר עבור העוסקים ברווחה של אמהות עניות וילדיהן, כמו גם ברווחה של קבוצות מוחלשות אחרות בחברה, היא פיתוח תאוריה של אחריות קולקטיבית לתלות. יש לפתח רעיון זה כתביעה של "זכות" או זכאות לתמיכה ולהתאמה לצורכיהן של המטפלות ולבסס אותו על הכרה בערך של עבודת הטיפול.⁷ כן חשוב לוודא שכל תאוריה של אחריות קולקטיבית לא תכלול את הזכות לשליטה קולקטיבית על החלטות אינטימיות של הפרט כגון האם להוליד ילדים, מתי לעשות זאת וכיצד לבנות את התא המשפחתי.⁸

הנוקשות הרטורית והאידיאולוגית, שבאמצעותה התנהלו דיוני המדיניות בתחום זה בעת האחרונה, הופכת את התביעה לאחריות קולקטיבית בסוף המאה העשרים למשימה קשה במיוחד.

רכיבים מרכזיים במיתוסים הבסיסיים של אמריקה – הקדושה של עצמאות הפרט, אוטונומיה, סיפוק צרכים עצמי – עברו תהליך של התאבנות שבמסגרתו הם שימשו תחליפים לניתוח אמתי, ובסופו של דבר האפילו על הדיון במקום להאירו.⁹

אינני פוסלת את התפיסות המרכזיות הללו, אך אני מתעקשת על כך שיש לנו אחריות לבחון אותן מחדש לאור החברה שבה אנו חיים כיום ולאור הצרכים והשאיפות של אנשים בימנו. עלינו לבחון את האידאליים הללו באופן המורכב שהם ראויים לו ואולי אף להגדירם מחדש במסגרת אותו תהליך. גם אם אנחנו בטוחים לגמרי שאנחנו מבינים את המשמעות ההיסטורית, את תביעות הצדק ואת התפיסות לגבי מה לגיטימי ומה לא (ואנחנו לא מבינים אותן), מחויבות לתהליך מתמשך שבו מושגים מרכזיים נבחנים מחדש משמעה שהאופן שבו אנו מיישמים עקרונות בסיסיים ישקף את המציאות העכשווית של חינו.

הצדק מחייב גישור מתמיד בין הערכים ההיסטוריים לבין המציאות הנוכחית; הוא אינו נמצא בהצהרות מופשטות. על כן, ההבנה שלנו למושגים כגון עצמאות, אוטונומיה ואי-תלות אמורה להתפתח בהתאם לשינויים בידע החברתי, בנסיבות, בתפיסות ובשאיפות שלנו. לצערנו, המוסדות הפוליטיים והממשלתיים שאמורים לקדם ולעודד דיון ובחינה מחדש הם חד-צדדיים ויוצרים קיטוב בשיטות שבהן הם משתמשים, ועל כן מכשילים הבנה וחקירה של מושגים אלו.

ג. תלות וחוב חברתי

האידאליים ההיסטוריים של עצמאות ואי-תלות הם תמות משלימות בשיח הפוליטי שלנו.¹⁰ אידאליים אלה מתייחסים הן לפרטים והן למשפחות. המונחים הדיכוטומיים שלהם – תלות וסובסידיה – הם נפרדים אך גם משלימים, משום שהם נתפסים כמתרחשים בו-זמנית. פוליטיקאים, שמרנים ואנשים התומכים בממשל מצומצם משתמשים בהצלחה במונחים אלה באופן פשטני ומפלג במטרה לשלוט בדיוני מדיניות עכשוויים ולהגביל אותם.¹¹

התלות נתפסת באופן שלילי בהשוואה לסטטוס הנחשק של עצמאות, וכך גם הסובסידיה אל מול סיפוק הצרכים העצמי הראוי לשבח. עצמאות וסיפוק צרכים עצמי נתפסים כערכים נשגבים, שאיפות ננות-השגה עבור כל הפרטים בחברה. תפיסות פשטניות ומזלזלות של תלות וסובסידיה משולכות זו בזו, וגיוני או רחמים נחשבים כתגובות הולמות כלפי אלה שאינם מסוגלים לממש את האידאל – במיוחד אלה שנמצאים במצב של תלות וזקוקים לסובסידיה.

למעשה, התפיסה היא שתלות קיימת כשהפרט הוא הנמען של סובסידיות ממשלתיות מסוימות. יתרה מזו: תווית התלות עצמה משמשת טיעון נגד תשלומי רווחה ממשלתיים. קובעי מדיניות טוענים כי המטרה צריכה להיות עצמאות ולכן הם תומכים בהפסקת הסובסידיות – כדי שהפרט ילמד לספק את צרכיו בעצמו.¹²

מפליאה ואף פרדוקסלית העובדה שלמונח 'תלות' יש קונוטציות שליליות כל כך. עצם קיומו מקדם ומצדיק תגובות פוליטיות עוינות דוגמת "רפורמת" הרווחה של השנים האחרונות בארצות הברית. מונח התלות רחוק מלהיות פתולוגי והוא רחוק מלהיות מצב שאפשר להימנע ממנו, ולכן אין לראותו כתוצאה של כישלון הפרט. תלות היא מצב אוניברסלי וחלק בלתי-נמנע בהתפתחות האנושית; במילים אחרות: מושג התלות הוא אינהרנטי למצב האנושי.

כולנו היינו במצב של תלות כשהיינו ילדים, ורבים מאיתנו ייהפכו לתלתיים עקב זקנה, מחלה או נכות. במונח זה, תלות היא "בלתי-נמנעת" ואינה ראויה לגיוני או לקלון. חשוב לשים לב כי הדוגמאות שבחברתי לתיאור הקטגוריה של תלות בלתי-נמנעת הן ביולוגיות או פיזיות מטבען; עם

זאת, הטווח הפוטנציאלי של מצבי תלות מגיע רחוק מעבר לתלות ביולוגית בלבד. לדוגמה, נוסף על תלות ביולוגית אדם עשוי להיות תלוי באחרים מבחינה פסיכולוגית או רגשית. למעשה, סוגי תלות אחרים אלה עשויים ללוות את התלות הפיזיולוגית או הביולוגית שתייגתי כבלתי-נמנעות. אולם, תלות כלכלית, פסיכולוגית או רגשית לרוב אינה נתפסת כחוויה אוניברסלית, ולכן טענות שלפיהן תלות מסוגים אלה היא בלתי-נמנעת בחיים של כל פרט יהיו תמיד שנויות במחלוקת. מאפיין האוניברסליות (שאינן עוררים על כך שהוא נלווה לתלות בלתי-נמנעת) הוא רכיב מרכזי בטענתי בדבר אחריות חברתית או קולקטיבית; במילים אחרות: יש חשיבות תאורטית להבנה שתלות ביולוגית היא בעת ובעונה אחת בלתי-נמנעת ואוניברסלית. טענתי לצדק מבוססת על הבנה הזו – שעל החברה להעריך ולתגמל את העבודה שמבצעות מטפלות כמי שתלותם בלתי-נמנעת. לטענתי, עבודת המטפלת גוררת חוב קולקטיבי או חברתי שכל פרט בחברה מחויב בו. יתר על כן: חוב זה מתעלה על נסיבות אישיות. איננו צריכים להיות זקנים, חולים או ילדים כדי להיות אחראים אישית, ואיננו יכולים למלא אחר אחריותנו הקולקטיבית במסגרת המשפחה הפרטית שלנו בלבד. לא די בהיותנו נדיבים כלכלית כלפי אמותינו או תומכים במידה ראויה בנשים שלנו לשם מילוי חלקנו בחוב שאנו חבים כחברה לכל המטפלות.

טענתי כי החוב כלפי המטפלות הוא קולקטיבי מבוססת על העובדה שתלות ביולוגית היא אינהרגטית לקיום האנושי, ולכן נדרש שהיא תהיה – בהכרח – מעניינה הקולקטיבי של החברה. כפי שיש לספק את צורכי התלות של הפרט כדי שיוכל לשרוד, כך גם צורכי התלות הקולקטיבית צריכים להיות מסופקים כדי שהחברה תשרוד ותמשיך לקיים את עצמה. על כן, הדרישה שהמדינה (החברה הקולקטיבית) תיתן מענה לתלות אינה עניין של אלטרואיזם או אמפתיה (שהן תגובות פרטניות שפעמים רבות מובילות למתן צדקה), אלא נושא עיקרי ומהותי שנובע מכך שהדבר ישמר את המשך קיומה של החברה.

אם תינקות או חולים לא יזכו לטיפול, לטיפוח, להזנה ואולי אפילו לאהבה – הם יגועו. נוכל אמנם לומר שהם חייבים חוב אינדיבידואלי לאלו שטיפלו בהם, אך החוב אינו רק שלהם והוא גם אינו מוגבל רק לאלו שטיפלו בהם בפועל. הרעיון של צדק חברתי דורש תחושת מחויבות רחבה יותר. ללא טיפול חברתי משותף כלל לא תהיה חברה, ועל כן אפשר לומר שעבודת הטיפול עצמה יוצרת את החברה ומביאה לגדילתה. עבודת הטיפול תורמת לאזרחים, לעובדים, למצביעים, לצרכנים, לתלמידים ולאחרים המאכלסים את החברה ואת מוסדותיה. העבודה הבלתי-מתוגמלת של מטפלות היא סובסידיה לא מוכרת – לא רק עבור הפרטים שמקבלים אותה ישירות אלא במידה ניכרת בהרבה עבור החברה כולה.

ד. מוסדות ותלות

לעתים קרובות משימות של שימור החברה – כגון סיפוק צרכים של תלות – מואצלות לאחרים. האצלה זו מתבצעת באמצעות כינון ותחזוקה של מוסדות חברתיים. כך, לדוגמה, שירותי הביטחון נוצרו כדי לספק את הצורך הקולקטיבי בביטחון לאומי; אך האצלת סמכויות איננה זהה להתנערות מוחלטת. שירותי הביטחון נמצאים תחת האחריות של חברים מסוימים בחברה (מתנדבים או מגויסים), ובו בזמן גם תחת האחריות של יתר החברה (משלמי המסים והמצביעים).

אחריות כפולה ומשלימה זו תואמת את אמונותינו העמוקות לגבי האופן שבו זכויות וחובות מתפתחות ונאכפות בחברה צודקת: למחויבויות קולקטיביות יש ממד אינדיבידואלי וקולקטיבי גם יחד. פרטים מסוימים בחברה עשויים להתנדב לשירות או אפילו להיות מגויסים, אך יש להם

זכות להיות מתוגמלים עבור שירותיהם באמצעות משאבים קולקטיביים. נוסף על כך נתונה להם זכות לקבל את הכלים הדרושים לביצוע המשימות שניתנו להם וערובה לכך שיהיו מוגנים על ידי חקיקה ומדיניות שיסייעו לעבודתם ויקלו עליה. גם למטפלות במשפחה צריכה להיות אותה זכות לסיוע לעבודתן, שכאמור משמרת את החברה. אספקת האמצעים למילוי משימתן צריכה להיחשב כאחריות של החברה כולה.

לצערנו, לא כך הגיבה החברה לנושא הטיפול בתוך המשפחה. הצורה הנפוצה ביותר של הסדר חברתי לתלות זו הייתה העברתה לאחריות של מוסד המשפחה הפרטית. בתוך המשפחה התבצעה האצלת סמכויות נוספת – לאחריות האישית של המקבילה המשפחתית למתנדב או המגויס – האם, או מי שנמצא במקומה המגדרי (סבתא, בת, כלה, אשה או אחות). עם זאת, המשאבים הדרושים לביצוע הטיפול לא נתפסו כאחריות החברה הקולקטיבית: כל משפחה נתפסת באופן אידיאלי ואידאולוגי כאחריות לחבריה ולתלות שלהם. הצורך להזדקק למשאבים קולקטיביים כגון עזרה משירותי הרווחה נתפס ככישלון משפחתי ואישי גם יחד, הראוי לגינוי ולקלון.

ה. תלות נגזרת

העברת האחריות לנטל התלות – בשלב הראשון למשפחה, ובתוך המשפחה לנשים – מתבצעת בצורה לא צודקת, מאחר שהסדר זה גורר השלכות חומריות שליליות ומשמעותיות עבור המטפלת. הבחנה מובנת מאליה זו, מאפשרת להכניס לדיון סוג נוסף של תלות, שפעמים רבות מתעלמים ממנה – "תלות נגזרת". תלות נגזרת מתעוררת אצל מי שלוקחת על עצמה את האחריות לטפל באדם שתלותו בלתי-נמנעת. אני מתייחסת לסוג זה של תלות כנגזרת כדי להבהיר נקודה פשוטה מאוד: אלו שמטפלות באחרים בעצמן תלויות במשאבים שמאפשרים להן לבצע את הטיפול. המטפלות זקוקות למשאבים כספיים או חומריים, כמו גם לסיוע ולתמיכה מוסדית ולהתאמות – הסדרים מבניים שיסייעו להן לבצע את הטיפול.

כיום, מסגרות התמיכה הפיננסית או המבנית למטפלות בבני משפחה אינן מספקות. רבות מהמטפלות ומהתלויות בהן מוצאים את עצמם במצב של עוני או קושי כלכלי ניכר. חלק מהבעיות הכלכליות שלהם נובעות מהעובדה שעבודת הטיפול בתוך המשפחה אינה מתוגמלת ואינה נחשבת ראויה לסובסידיות חברתיות.¹³ כמו כן, יש עלויות ישירות הנובעות מעבודת הטיפול עצמה: היא מפריעה לחיפוש ולפיתוח של אפשרויות תעסוקה בשכר; היא צורכת אנרגיה ומאמצים שאחרת אפשר היה להשקיעם בקריירה או בפעילות שוק היוצרות תגמול כלכלי; היא גוררת ויתור על הזדמנויות כמו גם עלויות רבות; אפילו מטפלות העובדות בשוק העבודה בשכר בד בבד עם עבודת הטיפול מחזיקות בדרך כלל קשרים רעועים יותר עם הספירה הציבורית משום שעליהן למלא גם אחר דרישות הטיפול בספירה הפרטית. עלויות אלה אינן מתחלקות בין כל הנהנים מהטיפול (מוסדות או פרטים). באופן לא צודק, רוב ככולו של המחיר הכלכלי והקרייריסטי הקשור בטיפול בבני משפחה מוטל על המטפלת בלבד.

יתרה מזו: מרבית המוסדות בחברה כמעט אינם מתייחסים לחידושים שעשויים להפחית את עלויות הטיפול. הטיפול מתקיים בהקשר רחב יותר, ופעמים רבות המטפלות נזקקות להתאמות כדי למלא אחר מחויבויותיהן הרבות. לדוגמה, מטפלות רבות לוקחות חלק גם בשוק העבודה,¹⁴ אך במקום לבצע התאמות מבניות או להקל עליהן, מקומות העבודה פועלים בדרכים שאינן מכירות בכך שיש לעובדים מחויבויות גם כלפי התלויים בהם. הציפיות של מקום העבודה נמצאות בתחרות

עם דרישות הטיפול: אנחנו מניחים שעובדים הם אנשים עצמאיים ואוטונומיים החופשיים לעבוד שעות ארוכות ומסודרות.

במסגרת הדיון על המחיר ועל המכשולים המזוהים עם עבודות הטיפול, חשוב להדגיש שבניגוד לתלות בלתי-נמנעת, תלות נגזרת אינה חוויה אוניברסלית. למעשה, אנשים רבים בחברה שלנו מצליחים להימנע לחלוטין מהעול הכרוך בתפקיד המטפל ומהעלויות של תפקיד זה; אולי אפילו אפשר לומר שהם משוחררים לעיסוקים אחרים בזכות העובדה שעבודת הטיפול נעשית על ידי אחרות. הסטטוס של התלות הנגזרת נוצר על ידי מוסדות חברתיים קיימים ובאמצעותם, והוא מוקצה – תרבותית וחברתית – בהתאם לתסריטים חברתיים ששורשיהם האידאולוגיים מגיעים מהקפיטליזם ומהפטריארכיה. חלוקת התפקידים הזו פועלת באופן לא מודע (ולכן היא גם לא נבדקת), ומכוונת את האמונות והרגשות שלנו לגבי מה שנתפס כטבעי ולגבי ההסדרים המוסדיים הרצויים. כאשר פרטים פועלים לפי חלוקת תפקידים זו, בהתאם לאידאולוגיה הרווחת ולהסדרים המוסדיים, אנחנו אומרים שהם בחרו את דרכם מתוך האפשרויות הקיימות. הבניה זו של רעיון הבחירה האישית מאפשרת לנו להימנע מלקיחת אחריות כללית לאי-השוויון ולהצדיק את שימור הסטטוס-קוו.¹⁵ אנחנו מתעלמים מהעובדה שבחירה אישית מתקיימת במסגרת מגבלות התנאים החברתיים. מגבלות אלו כוללות אידאולוגיה, היסטוריה ומסורת – והן כולן מתעלות את הבחירות של הפרטים לערוצים קבועים; פעמים רבות הן אף מגבילות – מעשית וסימבולית – את אפשרויות הבחירה.¹⁶

כיום, הציפייה החברתית ממי שנמצאת במצב של תלות נגזרת היא לקבל תמיכה כלכלית ומבנית בתוך התא המשפחתי בלבד. השוק אינו מגיב ואינו מתערב, והמדינה נתפסת כאפשרות האחרונה להשגת משאבים פיננסיים – מפלטה של משפחה שכשלה. האשה המטפלת, החייבת לפנות בבקשה לתמיכה ממשלתית, תזכה לה רק אם היא מסוגלת להראות נזקקות בתהליך שמייצר סטיגמה שלילית כלפיה.

1. סובסידיה

רעיון ה"סובסידיה" נתפס בשיח הפוליטי הפופולרי כשלילי באותה מידה כמו התלות, ובניגוד לאידאל של סיפוק צרכים עצמי. למעשה, סובסידיה אינה יותר מתהליך של הקצאת משאבים קולקטיביים לאנשים מסוימים או למטרות מסוימות, בעקבות החלטה חברתית שלפיה יש סיבה שבגינה אנשים אלה מחזיקים ב"זכות" ומטרות אלה מוצדקות. זכאות לסובסידיה נקבעת על בסיס הצדקות מהצדקות שונות כגון הסטטוס של האנשים המקבלים את הסובסידיה, תרומות העבר שלהם לטובת החברה או צרכיהם. פעמים רבות הסובסידיה מוצדקת בשל התפקיד שבו מחזיקים הזכאים לה או בשל הערך הפוטנציאלי של פעולותיהם עבור החברה כולה.

על פי רוב מתן סובסידיה נתפס כמתן תמיכה כספית או כלכלית, אך סובסידיה עשויה להינתן גם באמצעות הארגון של המבנים החברתיים והנורמות היוצרים ואוכפים ציפיות. אם נשלב את נקודת המבט הזו עם הדיון הקודם על תלות בלתי-נמנעת ותלות נגזרת, המסקנה נראית ברורה: גם הסובסידיה היא אוניברסלית. כולנו חיים בהקשר מסוים; במוסדות חברתיים ותרבותיים כמו משפחות המסייעים לנו, תומכים בנו ומסבדים אותנו ואת פעילויותינו.

בחברות מודרניות מורכבות אף אחד לא באמת מספק את כל צרכיו בעצמו, מבחינה כלכלית או מבחינה חברתית: כולנו מנהלים חיים מסובדים. לעתים הטבות שאנחנו מקבלים הן ציבוריות ופיננסיות – כמו, למשל, בתכניות של העברה ממשלתית ישירה לקבוצות מוגדרות כמו חקלאים או מגדלי סוכר.¹⁷ סובסידיות ציבוריות יכולות גם להיות עקיפות, כמו במקרה של הטבות הניתנות

במסגרת מדיניות מיסוי.¹⁸ מערכות סבסוד פיננסיות פרטיות פועלות באמצעות מבנים של קרנות, דתות וארגוני צדקה.¹⁹ סובסידיה לא חייבת להיות כספית: כך, למשל, הסובסידיה הניתנת באמצעות העבודה הבלתי-מתוגמלת של אחרות המטפלות בנו ובצורכי התלות שלנו. נראה בכירור שכולנו זוכים לפחות לסוג אחד של סובסידיה במשך חייו ואולי אף לשני הסוגים. אם כן, השאלה המעניינת במסגרת חקר חברת הסובסידיות שלנו היא מדוע רק חלק מהסובסידיות עוברות בידול ותיוג שלילי ואחרות נותרות חבויות. נראה, כי סובסידיות נותרות חבויות כשהן לא מכונות 'סובסידיה' (או רווחה או צדקה) אלא "השקעות", "תמריצים" או "רווח" – כאשר הן ניתנות על ידי הממשלה, או "מתנות", "צדקה" או תוצר של "אהבה" משפחתית – כשהן תרומה של עבודת המטפלות.

ז. דרושה מדינה מגיבה

כדי לחשוב מחדש על האופן שבו נוכל לכוון מערכת צודקת לטיפול בתלות, יהיה על החברה שלנו להתקדם אל מעבר לסממאות פשטניות ולקיים דיון כלל-לאומי. אלו סוגי מנגנונים מסוגלים ליצור ולקיים סדרת דיונים כזו? בהתבסס על ההצלחה של טכניקות להעלאת מודעות ששימשו את התנועה הפמיניסטית המוקדמת, והוכיחו את עצמן כיעילות במיוחד בהתמודדות עם דעות נוקשות והנחות יסוד לגבי תפקידים מגדריים, אני טוענת שיש צורך בתהליך לאומי מעורר מודעות. אנו זקוקים לפורום שבמסגרתו אפשר לנהל דיון ערני בנושא. על הפורום להיות ציבורי לא רק במובן זה שהוא יוקם וייתמך על ידי הממשלה, אלא גם במובן שמאפשר השתתפות מעבר לשליטת הממשלה כך שיהיה כוללני ולא פוליטי-מפלגתי בלבד.

חשוב שפורום זה יהיה תחת אחריות ציבורית (גם אם בנקודה זו של ההיסטוריה הלאומית שלנו מדובר ברעיון שנשמע מיושן ומשונה). בעשורים האחרונים נהיה ברור שכוחות השוק, הנתפסים כבלתי-נמנעים, השתלטו על תפקיד המדינה. בעידן שבו שירותים ציבוריים רבים יותר ויותר עוברים הפרטה אנחנו מאבדים במהירות כל תחושה של אחריות ציבורית. אפילו מערכת החינוך הציבורית נמצאת בסיכון ליפול קרבן למצור של מערכת ההפרטה. מהשיח שלנו נעדרת תמיכה חזקה במדינה פעילה או מגיבה מהסוג שאני מנסה לדמיין – הציבור ככוח מאזן מול חמסנות מופרזת ומוסרת של הפרטים.

יזמת הנשיא קלינטון בנושא גזענות, אף שהייתה מוצלחת פחות משהייתה עשויה להיות, מציגה כמה רעיונות לגבי האופן שבו הממשלה יכולה לממש את אחריותה הציבורית לדיון בנושאים לאומיים חשובים.²⁰ במקרה זה הוקמה ועדה שמונתה לאחראית על פיתוח, עידוד ופרסום דיונים ציבוריים על בעיות של גזענות, וכן לאחראית על הפקת דוח "מצב האומה" בנושאי גזע.²¹ הדוח הציג כמה יזמות מתמשכות שעשויות להיות בעלות ערך. אחד היתרונות המשמעותיים של התרגיל היה יכולתו לגרום לאנשים לעמוד זה מול זה באולמות ספורט בבתי ספר תיכוניים ובאולמות ציבוריים, לאורכה ולרוחבה של המדינה – ולדבר על גזע.²²

בעודי מהרהרת בתהליך זה לא יכולתי להימנע מלחשוב שרפורמת הרווחה הייתה יכולה להיראות אחרת לגמרי אילו אימץ הנשיא את אותו מנגנון לגבי הרפורמה וכיוונה הרצוי. אני משערת שהיינו יכולים לעורר סדרה של דיונים לאומיים רציניים, א-פוליטיים ומבוססי-עובדות בדבר האופי וההשלכות של נושא התלות, על כל מורכבותו, כדי לצאת חוצץ נגד הסממאות האידאולוגיות הבלתי-מדויקות שהחליפו את הדיון הפוליטי. כאומה היינו עשויים להתחיל להבין שהמרד הנכון לבחינה של כל רפורמה בתחום הרווחה צריך להיות אם היא שיפרה במידה ניכרת את הרווחה של כל

לדינו; אולי אפילו היינו מגיעים להסכמה על כך שהאחריות לרווחתם של ילדים היא קולקטיבית, נוסף על האחריות הפרטית של כל הורה. הייתה עשויה להתהוות הסכמה על כך שבעולם של היום עצמאות וסיפוק צרכים עצמי דורשים כמות מינימלית של משאבים חברתיים (מבניים וכספיים), ושהכמות הנדרשת גדלה כשיש לנו אחריות לטיפול באחרים. תלות במשאבים או במטפלות אינה מצב ייחודי: זהו מצב אוניברסלי ולכן מדובר בחוויה מאחדת.

מובן שאין ודאות שכל זה אכן היה מתרחש, אך לכל הפחות היו עולות לדיון כמה בעיות חשובות שיש ליישן בדרך של דיון ציבורי:

1. כיצד צריך לספק את הצורך במשאבים טיפוליים כך שמטפלות יוכלו לפעול באופן עצמאי, לקבל החלטות ולהגשים ציפיות חברתיות בדרכים ההולמות את מצבן האינדיבידואלי?
2. האם מטפלות צריכות להיות תלויות בעיקר במשפחה בהקשר זה?
3. בהינתן המעמד הרופף של מוסד הנישואין בחברה שלנו (שיעור הגירושין מתקרב ל-23%²³ 50 ונשים נדרשות להרוויח שכר, נוסף על תפקידן כבנות זוג וכמהות) – כיצד נוכל להמשיך להאמין במודל המשפחה המסורתי שהפוליטיקאים מתעקשים להציג כפתרון לעוני?
4. האם המדינה העשירה ביותר בהיסטוריה אינה צריכה לפתח מדיניות משפחתית שמציעה משהו מעבר למוסד הנישואין כפתרון לתלות?
5. ספציפית יותר: האם מוסד המשפחה, בצורתו הנוכחית, אינו זקוק לתמיכה מהותית ממוסדות חברתיים אחרים?
6. האם הוגן שהשוק והמדינה (הנסמכים לחלוטין על עבודת הטיפול ובשום אופן אינם מספקים את צורכי עצמם ואינם עצמאיים בלעדיה) יתחמקו מאחריות לנושא התלות וימשיכו להיות טפילים (או טרמפיסטים) על גב המטפלות והמשפחות?
7. האם לא הגיע הזמן לחלק מחדש חלק מהאחריות לתלות, ולקבוע שהמדינה והשוק יישאו גם הם בחלק מהעול?

כתוצאה מדיון כזה אולי אפשר יהיה להגדיר או לדמיין מחדש את האופן שבו הציבור תופס מושגים כמו 'עצמאות' ו'סיפוק צרכים עצמי'. המושג 'עצמאות' אינו זהה ל'היעדר קשר'. עצמאות מסובסדיה ומתמיכה אינה בת-השגה וגם איננה רצויה: אנחנו רוצים וצריכים את המסגרות שמקיימות אותנו. הבנה שונה של מושג העצמאות היא בהחלט אפשרית ונדרשת: עצמאות מושגת כשהפרט מחזיק במשאבים הבסיסיים המאפשרים לה או לו לפעול בהתאם למשימות ולציפיות החברתיות. צורה זו של עצמאות צריכה להיות זכות בסיסית של כל אזרח – אך עצמאות במובן זה ניתנת להשגה רק כשבחירותיו של הפרט משוחררות באופן יחסי ממגבלות של אי-שוויון, במיוחד זה הנובע מעוני. עצמאות, כמו צדק, דורשת כי אלו הממלאים פונקציה חברתית חיונית יקבלו גם את האמצעים לבצע אותה. זו אחריות לאומית או קולקטיבית שאין להעבירה למוסדות פרטיים בעלי פוטנציאל ניצול.

ה. המדינה הפעילה

כדי להתקדם ממצבנו הנוכחי לעבר פתרון צודק יותר לדילמת הטיפול והתלות, יש צורך ביותר מתגובה מדינתית. על המדינה להיות משתתפת פעילה בעיצוב של מוסדות חברתיים אחרים ובפיקוח עליהם. אחת המשימות העיקריות תהיה לפקח ולמנוע ניצול וניכוס של כוח העבודה של אזרחים מסוימים באמצעות הסדרים מוסדיים ואידאולוגיים. יש למנוע מצב כזה אפילו כשהצדקה לניכוס ולניצול של כוח העבודה היא שהוא משמש לטובת הרוב. יתר על כן: יש למנוע זאת גם במצבים שבהם מוסכמות ומגבלות חברתיות מאלצות את העובד לקבל את המצב.

במסגרת ניסיון זה, על המדינה להשתמש בסמכות הרגולטורית שלה ובסמכותה לחלק משאבים מחדש, כדי להבטיח שאותם משאבים שאינם מוערכים – או שמוערכים בחסר – בשוק או במסגרת הנישואין יזכו בכל זאת להכרה ציבורית ופוליטית כמועילים חברתית ויקבלו ערך ראוי. הענקת הערך הראוי דורשת העברה של משאבים כלכליים מסוימים מהחברה הקולקטיבית למטפלות – כדי לפצותן – באמצעות מנגנונים שיטילו מס על הנהנים מיתרונות הטיפול. חברות אחרות משיגות זאת במגוון דרכים, בהן שימוש בהכנסות ממסים לטובת מתן קצבאות לטיפול בילדים ומתן הטבות אוניברסליות שתומכות במטפלות, או באמצעות הבטחת הכנסה בסיסית.²⁴ אך לא די בכסף:²⁵ המדינה הפעילה נדרשת גם להבנות את צורכי המטפלת אל תוך המוסדות החברתיים הקיימים.

בפועל, חלק מהעובדים נאלצים כיום לשאת בנטלים הנלווים למשפחה ואילו מוסדות השוק משוחררים מאחריות זו (ואפילו חופשיים להעניש עובדים המתקשים לשלב בין העבודה בשוק לבין העבודה בבית). על המדינה לוודא כי מוסדות השוק מגיבים באופן חיובי לעול התלות. אין להניח שעובדים הם עצמאיים וחופשיים ממחויבויות; לעתים קרובות הם אחראיים לפעילות הכלכלית והטיפולית גם יחד. הבניה מחדש של מקומות העבודה באופן שישקף מציאות זו תביא לחלוקה הוגנת יותר של עול התלות וליצירת מערכת יחסים צודקת יותר בין מוסדות המשפחה לבין השוק.²⁷

סיכום

ברצוני לסיים בפנטזיה דיסטופית שבה אני מדמיינת את השינויים שיידרשו כדי לאמץ באמת את האידאלים הלאומיים המוצהרים שלנו בדבר עצמאות, אוטונומיה וסיפוק צרכים עצמי. אין הכוונה להתמקד באם הנדרשת לכספי רווחה אלא בכללנו. לטענתי, אם אנחנו באמת רוצים לחיות בעולם שבו כל אדם עומד בזכות עצמו, מצליח או נכשל על בסיס היכולות האישיות שלו או שלה והצלחתו אינה בעזרת או בזכות מישהו אחר – עלינו לעצב את המדיניות הציבורית שלנו כך שתאפשר מודל חברתי כזה. במצב הדברים הנוכחי אנו משלמים מס שפתיים לאידאלים האלה. אנחנו חיים בעולם שבו המדיניות הציבורית והחוק מנציחים ומגנים על אי-השוויון הנוכחי וההיסטורי, עולם שבו אנשים מסוימים מסוכסדים ונתמכים ב"עצמאותם" ואילו אחרים נותרים שקועים בעוני או סוחבים על גבם אחריות שאינה נחלקת באופן הוגן.

לדוגמה, חברה שבאמת שואפת לעצמאות של כל חברה כאידאל צריכה להנהיג 100% מס על ירושות. אין ספק כי עושר שעבר בירושה נושא עמו פוטנציאל להשחתת היזמות האינדיבידואלית. ירושה לא רק עלולה לגרום להיעדר תמריצים, אלא גם לפגיעה ברעיון של שלטון המוכשרים והראויים. אין לשלול מאדם את ההזדמנות להציג את מעלותיו וערכו הפנימי רק בגלל שהוא נושא את נטל המעמד הכלכלי של אבותיו.

מובן שעושר שעבר בירושה אינו הגורם המעוות היחיד שמפריע לעצמאות ולהגשמת שלטון אמתי של המוכשרים והראויים. יש מגוון פריבילגיות כלכליות וחברתיות לא שוויוניות, ואין לצפות כי הם אי-פעם ייעלמו לחלוטין. התקשיתי להחליט איך להתייחס לעובדה זו והגעתי למסקנה שהגרלה היא הדרך ההולמת והצודקת ביותר לחלוקה של טובין חברתיים.²⁷ ההגרלה לא תביא לביטול ההבדלים בתנאים החברתיים, אולם פריבילגיות ואתגרים יחולקו באקראי. אף על פי ששיטה זו עשויה בבוא הזמן להבטיח מגרש משחקים מאוזן בהרבה, למטרות הניסוי המחשבתי הזה אני מוכנה לקבל ששוויון חברתי אינו בר-השגה. אם זה המצב, ואנו מאמינים שכל אדם מסוגל להפגין את ערכו ואת יכולתו במנותק מהנטל אשר בא לידי ביטוי בהקשרים חברתיים וכלכליים, נוכל לפחות להפוך את תהליך חלוקת ההטבות והנטל לרמוקרטי או לאקראי.

לדוגמה, אם היינו רוצים להעמיד כל אדם להתנסות זו, היינו יכולים לתת לכל תינוק עם היולדו מספר תעודת זהות בצירוף רשימת המקצועות שהוא יכול לעסוק בהם, בחלוקה לקטגוריות כגון "עובד שירות" או "איש מקצוע"; עוד היינו יכולים לקבוע מראש את בתי הספר שכל ילד יורשה ללמוד בהם. אם בהמשך יתברר כי אדם מסוים אינו מרוצה בחלקו, הוא או היא יאלצו לחפש אדם אחר שמוכן להתמקח ולבצע עסקת חליפין כדי לשנות את ההגדרה. כדי ליצור שוויון רב יותר, אולי אפילו יידרשו כל ילד או ילדה לחיות בכמה שכונות שונות זו מזו במשך ילדותם – שנתיים או שלוש במחוז ווסטצ'סטר היוקרתי יאזונו באמצעות תקופה זהה בהארלם, באלבמה, באוהיו ובקליפורניה. המטרה של ניסוי מחשבתי זה אינה להציע ברצינות שמישהו ירצה לחיות כך, אלא להצביע על העובדה שיש משמעות להקשר. אנחנו לא מתחילים את חיינו בתנאים שווים אלא בתנאי רקע לא שוויוניים. המנצחים והמפסידים של החברה הנפכים לכאלה במידה רבה בשל הפריבילגיות או המעמסות שקיבלו עקב שיוכם המשפחתי והחלוקה הלא שוויונית של טובין חברתיים וכלכליים. הדרך לפתור סוג זה של אי-שוויון אינה טמונה במרשמים פשטניים וצבועים, בתרופות דמה אידאולוגיות לעצמאות, לאוטונומיה ולסיפוק צרכים עצמי.

הערות

- 1 מאמר זה מבוסס על ספר בשלבי כתיבה, שבו אני טוענת כי יש צורך בוער בהערכה מחדש של חלוקת האחריות הבסיסית לגבי יחסי תלות במוסדות חברתיים בכלל, ובאופן ספציפי – במשפחה, במדינה ובשוק. המאמר מציג את רעיונותיי בנושא תלות ומציע מנגנון לעידוד דיון ציבורי על אודות החזון לחברה שאנו יוצרים באופן קולקטיבי, בתוך המוסדות הפוליטיים שלנו ומחוץ להם.
- 2 ראו Randall P. Bezanson, *Self-Reliance*, 71 N.D. L. REV. 29, 30 (1995) (הטוען כי רק בידי הפרט נתונה הבחירה לממש חירות).
- 3 המאפיינים המופשטים הללו מוצגים כאידיאלים וניתנים תאורטית להשגה על ידי הפרט רק משום שאנו מניחים שמשפחות מתקיימות ומבצעות את תפקידיהן – לייצר חברי משפחה, לטפח אותם ולדאוג להם.
- 4 ראו Joseph William Singer, *Legal Realism Now*, 76 CAL. L. REV. 465, 479-81 (1988) (הדן בהכנייה המחודשת של דיני חוזים, דיני קניין ודיני משפחה).
- 5 אפיון השוק במסגרת זו של ציבורי-פרטי הוא מעניין: הוא נתפס כציבורי אל מול המשפחה אך כפרטי אל מול המדינה, כך שנראה כי הוא זוכה ליהנות מהיתרונות של כל קטגוריה. מעניין לציין שכאשר משווים בין השוק למשפחה, התחום ה"פרטי" של המשפחה נתון לרגולציה ציבורית ניכרת, בעיקר משום שהוא כולל היבטים של "מעמד" ואינו נשלט על ידי חוזה. לעומת זאת, הזירה ה"ציבורית" של השוק נשלטת על ידי מוסדות ייעודיים של משפט "פרטי" כגון החוזה. למאפיינים מנוגדים אלו יש ניואנסים אידאולוגיים.
- 6 ראו Nancy F. Cott, *Giving Character to Our Whole Civil Polity: Marriage and the Public Order in Late Nineteenth Century*, in U.S. HISTORY AS WOMEN'S HISTORY 107 (L. K. KERBER, A. KESSLER-HARRIS & K.K. SKLAR EDs., 1995) (המספקת פרספקטיבה היסטוריונית על המשפחה כמוסד). על פי פרופ' קוט, "אפשר להרחיק לכת ולומר כי מוסד הנישואין והמדינה המודרנית נבנו בצורה הדדית... אחד האמצעים העיקריים שדרכו המדינה יכולה להוכיח את קיומה... הוא סמכותה בנושא נישואין". שם, בעמ' 109.
- 7 בכוונתי להרחיב את רעיון הערך אל מעבר לתאוריית הערך של העבודה, ולכלול בהגדרת העבודה דברים שבעבר לא נחשבו כאלה. הערך נמדד בתוך ועל ידי המדיניות החברתית – לא על פי מודי שוק – ודורש התאמה נוסף על סובסידיה כספית.

- 8 זו אכן נקודה חשובה, אך מאמר זה עוסק בעיקר בניסוח הטענה לאחריות קולקטיבית. בעבודתי הרחבה אני משתמשת במודל הביטוח הלאומי כדי לבחון איך אפשר לעצב סובסידיה בלי לפקח על השימוש שעושים בה מקבליה. ראו גם Martha Albertson Fineman, *The Neutered Mother, The Sexual Family And Other Twentieth Century Tragedies* 161-64, 230-36 (1995) (שם נטען כי תלות היא חלק בלתי-נמנע מהחיים וכי עלינו לספק תמיכה פיננסית למטפלות).
- 9 נוסף על כך, כאשר מושא הדיון הוא טיפול, יש לפתח רטוריקה כדי להתנגד להתפשטות של אידאולוגיית שוק המעניקה זכויות יתר ל'כלכלי' ותוחמת הערכות של הצלחה, התקדמות ושווי למונחים כספיים בלבד.
- 10 אוטונומיה מתייחסת לשני מושגים מרכזיים אלו ועל כן התייחסות לאידאל זה תהיה תוצר לוואי של ההתייחסות הרחבה יותר לעצמאות ולסיפוק צרכים עצמי.
- 11 גם פרשנים ליברליים השתמשו במונחים באופן דומה, תוך יישור קו עם התפיסה השולטת. ראו, למשל, Gwendolyn Mink, *Welfare's End* (1998).
- 12 אך ראו, למשל, Kathryn R. Lang, *Fair Work Not "Workfare": Examining the Role of Subsidized Jobs in Fulfilling States' Work Requirements Under the Personal Responsibility and Work Reconciliation Act of 1996*, 29 *FORDHAM URB. L.J.* 959, 972-76 (1998) (העוסקת בגורמים אפשריים העשויים למנוע מאדם להיפך לעצמאי ולספק את צרכיו בעצמו).
- 13 אפשר שהטיפול בבני משפחה יסופק על ידי מטפלות בשכר, אך במקרה כזה הוא אינו מתוגמל כראוי. בפרק זה אני מתמקדת באחריות טיפולית הנמצאת בתוך מסגרת התפקידים המשפחתיים.
- 14 ראו Julie Novkov, *A Deconstruction of Motherhood and a Reconstruction of Parenthood*, 19 *N.Y.U. REV. L. & Soc. CHANCE* 155, 165-66 (1991) (העוסקת בתפקידים של אמהות עובדות).
- 15 ספציפית הועלו שתי תגובות מעין-כלכליות לטענה שמטפלות צריכות להיות מתוגמלות. את התגובה הראשונה אני מכנה "העדפת הפורשה". על פי טענה זו, אם מישהו מעדיף ילד, העדפה זו לא צריכה לקבל יחס שונה מכל בחירה אחרת (כמו הבחירה לרכוש פורשה): החברה לא צריכה לסבסד אף אחת מההעדפות הללו. אני מקווה שתפקיד השימור החברתי של ילדים עוזר לחדד את ההבחנה בין העדפה זו לבין הגחמה של אוהב המכוניות. את התגובה השנייה אני מכנה מודל "היעילות והניצול". טענה זו אינה הרבה יותר מאמירה שלפיה אם נשים מאפשרות לעצמן להיות מנוצלות כמטפלות ללא שכר או בשכר נמוך, כנראה זה הפתרון היעיל ביותר לבעיית הטיפול והתלות ואין להתערב בו. מעבר לעובדה שפתרון זה לא עובד ומביא לעוני רב ולתחלואים חברתיים אחרים, טיעון מסוג זה גם מדיגים עד כמה התפיסה הכלכלית מציעה מעט מאוד אל מול שיקולים של צדק.
- 16 שימוש בבחירה אישית כהצדקה למצב הקיים מחמיץ גם את העובדה שפעמים רבות בחירה בסטטוס או בתפקיד מסוים גוררת תוצאות שלא נצפו בזמן הבחירה המקורית. לדוגמה, אפשר לומר שאשה "בחרה" להיות אם (נתעלם לרגע מציוויים חברתיים ומשפחתיים): האם מבחירה זו נובע שהיא גם הסכימה לתנאים החברתיים המשוויכים לתפקיד זה ולדרכים הרבות שבהן הסטטוס הזה ישפיע לרעה על מצבה הכלכלי? אפילו אם היא אכן "הסכימה" – במובן זה שהייתה מודעת לכך שלקחה סיכונים או ויתרה על הזדמנויות עתידיות – האם החברה מסוגלת לקבל את המצב הסופי שבו היא נמצאת? במילים אחרות: האם תנאים מסוימים הם פשוט יותר מדי מדכאים או לא הוגנים מכדי שיתקבלו או יוטלו על ידי החברה, אפילו אם הפרט כביכול הסכים להם או בחר בהם?
- 17 ראו Kenneth A. Cook, *The Cash Cropper* (visited July 11, 1999), www.ewg.org/pub/home/reports/Croppers/ChapterJ-.html (חישוב של מיליארדי דולרים בתשלומים פדרליים שבוצעו באמצעות תכניות הסובסידיה של משרד החקלאות האמריקני (USDA), כולל תכניות משקים (farm programs), תכניות שימור ותכניות להתמודדות עם אסונות).
- 18 ראו Daniel S. Goldberg, *Tax Subsidies: One-Time vs. Periodic, An Economic Analysis of the* *Tax Policy Alternatives*, 49 *Tax L. REV.* 305, 306-07 (1994) (הדן באלמנטים של סובסידיות מס).

- 19 בספרי אני מתמקדת ב"מוסדות הנכפים" שהם המדינה, המשפחה והשוק. אני משתמשת במונח "נכפים" מאחר שהם מוסדרים ומכוונים על ידי החוק. המוסדות הוולונטריים – כמו עמותות ודתות – אינם מוסמכים להתמודד עם נושא התלות, אף על פי שהם עשויים לספק מאגר משאבים נוסף.
- 20 ראו, למשל, *One America: The President's Initiative on Race, About the Initiative* (visited July 11, 1999) <http://www.whitehouse.gov/initiatives/OneAmerica/overview.html> (הדן בחזון של הנשיא קלינטון לגבי דיאלוג לאומי שבמסגרתו הקהילה כולה חולקת וחוגגת הברלים תרבותיים).
- 21 שם, פסקה 4 (לגבי כוונתו של הנשיא קלינטון להציג בפני הציבור האמריקני דוח המבוסס על תוצאות היזמה).
- 22 ראו *One America: The President's Initiative on Race, One America on the Move* (visited July 11, 1999) <http://iwv.whitehouse.gov/Initiatives/OneAmerica/movelO.html> (המתאר את המאמצים שהשקיע ממשל קלינטון להקמת פורומים לאומיים לדיון בנושאים הקשורים לגזע).
- 23 ראו, למשל, *Marriage, Divorce, and Remarriage in the 1990's*, U.S. BUREAU OF THE CENSUS, *Current Population Reports*, P23-180 5 (1992) (שם דווח כי בהתבסס על המגמה הנוכחית, סיכויי הגירושין של אנשים צעירים בארצות-הברית הנישאים לראשונה עומדים על כ-40-50%).
- 24 כותבת אחת גרסה כי יש צורך בויכוח מס עביר טיפול בתלויים, שיביא לחלוקה ממוצעת של קיצוצי מס למטפלות בכל רמות ההכנסה. ראו *Anne L. Alstott, Tax Policy and Feminism: Competing Goals and Institutional Choices*, 96 COLUM. L. REV. 2001, 2056-59 (1996).
- 25 לטענתי, יש צורך בהבניה אידאלית חדשה ובאינטגרציה של התפקידים ותחומי האחריות של המשפחה, השוק והמדינה בכל הקשור לתלות. ההבניה החדשה הזו צריכה להתחיל בהנחה הבסיסית שיש כמה טובין חברתיים בסיסיים שהם חיוניים לצורך הישרדות ולצורך טיפול באחרים. טובין חברתיים אלה הם כלכליים או פיננסיים בטבעם, וכוללים דיור, שירותי בריאות, הכנסה בסיסית וצרכים נוספים המשלימים ומחזקים את הזכויות האזרחיות והפוליטיות שיש לנו כאזרחי מדינה דמוקרטית. לממשלה יש אחריות מכרעת – שאינה ניתנת להעברה – להבטיח שטובין אלו יסופקו ללא תלות בערך השוק של העבודה שמבצע הפרט. אחריות זו היא זכות אזרחית הראויה להגנה ממשלתית שאינה פחותה בחשיבותה מזכויות אזרחיות ופוליטיות, ואפשר לממשה במגוון דרכים.
- תפקידי הממשלה בהקשר זה נחלקים לשני ערוצים בסיסיים של חלוקה מחדש: יש צורך במידה מסוימת של חלוקת הכנסות מחדש כדי לספק טובין חברתיים בסיסיים, ויש צורך גם בחלוקה מחדש של אחריות כדי לגרום לשוק ולמוסדותיו לתת מענה לתלות. אם כן, המשימה הממשלתית הראשונה צריכה להיות חלוקה שוויונית יותר של העושר שהחברה יוצרת דרך הבנה שהעושר המגיע כיום למעטים מדי הוא למעשה תוצר עבודתם של רבים מאוד. התאמה כלכלית זו נדרשת לצורך הכרה ומילוי החוב החברתי למטפלות, חוב שכולנו צברנו יחד. המנגנון עשוי לפעול באמצעים מאמצעים שונים, בהם הבניה מחדש של מערכות המיסוי והסובסידיה ומיסוי מוסדות ושחקנים בשוק בגין התועלות הנזקפות שהם מקבלים מהעבודה הבלתי-מתוגמלת של אחרים.
- 26 הבניה מחדש זו עשויה להתקיים בכמה דרכים ויש צורך במגוון הצעות. לדוגמה: שבוע עבודה גמיש, חלוקת משרה מלאה אחת בין כמה עובדות ללא קנסות כספיים, חופשה בתשלום בשל צורכי משפחה והבטחת שכר מינימלי למחיה יתרמו כולם להסדר צודק והוגן יותר בין השוק למשפחה.
- 27 הדבר אינו זהה להסתכלות על החברה מאחורי "מסך הבערות". אחד ההבדלים המשמעותיים הוא שאני מציעה לקבוע רטציה של תחומי אי-שוויון קיימים, ידועים ומקובלים חברתית.